

Художник дійсно був яскравим представником сюрреалістичного напрямку: у сюрреалістичні образи перетворювалося усе, що він робив чи говорив. Далі всерйоз плекав і культивував своє "Я" тими способами, що цінувалися і шанувалися представниками течії.

Незважаючи на розрив з Бретоном, він залишається близьким до сюрреалістичної естетики, висловлюючи близькі йому мотиви: почуття розгубленості людини у величезному світі, почуття гумору і повної свободи зображення. Відмінною особливістю Далі було те, що якими б загадковими не були його образи, вони завжди були написані в бездоганній академічній манері, з фотографічною точністю, яку більшість художників авангарду вважало старомодною.

Далі був дуже винахідливий, його ексцентрична манера і захоплюючі публічні дії іноді привертали більше уваги, ніж його художні роботи. Життя і творчість Далі сплелися в єдине містичне ціле, як ще один твір художника, що заслуговує якщо не схвалення, то хоча б менш скептичного ставлення. Він цінував свою свободу і вчив інших цінувати її. Тому однією із принципових сходинок до розширення уявлень про художній простір життя, естетичного смаку і, відповідно, до розширення кола мистецьких уподобань – є сюрреалізм, Сальвадор Далі та його творчість.

Він учить нас, що навіть якщо ми виконуємо, здавалося б, цілком рутинну роботу, постійно виникають якісь нові проблеми, які потребують вирішення, і нові ситуації, з яких доводиться шукати вихід. До того ж процес виконання обов'язків завжди можна вдосконалювати, що унікальність кожного виду мистецтва представлена своєрідністю його художнього мови, який надає особливий вплив на людину. Наприклад живопис звернена до нашого сприйняття почуття форми і кольору; споглядаючи мальовниче полотно, ми не тільки помічаємо загальний колорит, розподіл кольору, гармонію тонів, але і стежимо за композицією, розташуванням фігур і виразністю малюнка. Все це дозволяє людині зрозуміти і розкрити художній образ твору, стикнутися з внутрішнім світом художника, висловити своє ставлення до змісту картини.

Список використаних джерел

1. Формування мистецьких уподобань учнів основної і старшої школи на уроках мистецтва та в позаурочний час: монографія / О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, І. В. Руденко, С. А. Ничкало, І. С. Денисюк; за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. – 2018, – 128 с.
2. С. Далі Щоденник одного генія. – Москва, видавництво «Мистецтво», 1997 р. – 89 с.
3. С. Далі Таємне життя Сальватора Далі, яка написана ним самим. Переклад М. Малинівської. – Москва, видавництво «СВАРОГ і Ко», 1998 р. – 186 с.
4. До.Рохас Міфічний і магічний світ Сальватора Далі. – Москва, видавництво «Республіка», 1998 р. – 58 с.

Василенко Л. В.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО РІЗНОМАНІТНОСТЕЙ (ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ) У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Останнім часом зав'язуються суперечки про толерантний світ, таке собі суспільство без насильства і жорстокості, в якому представляється неповторна і недоторкана особистість.

Основні положення щодо формування толерантності до різноманіття відображено в законодавчій базі освіти, зокрема: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та Декларація принципів толерантності (1995 р.).

16 листопада в календарі прав людини – день толерантності. Саме ця дата визначена Декларацією принципів толерантності у 1995 році Резолюцією 5.61 за рішенням Генеральної Асамблеї ООН. Декларація розкриває власне концепцію толерантності та формує завдання на різних рівнях для держави, суспільства, громадян та громадянок без будь-якої дискримінації.

Можна стверджувати, що формування толерантності у молодого покоління є важливим завданням освіти. Адже головною ціллю формування толерантності є здатність визнавати,

поважати думки та ідеї інших, прощати, бути милосердним, уміти бачити в людині краще. Для формування атмосфери толерантності розробляють різні методики, навчальні курси, створюють тренінги. Для забезпечення толерантності в практичній діяльності вчитель має виховувати дітей за допомогою особистого прикладу та організувати спільну діяльність як під час уроків, так і в позакласний час.

Все більш глобалізованим постає питання толерантності та різноманіття у сучасному світі. Поняття «різноманіття» сьогодні часто використовується в словниковому запасі громадських активістів, науковців, політиків, журналістів та коментаторів. Різноманіття охоплює багато проявів таких як:

- раса;
- стать;
- національність;
- сексуальна орієнтація;
- обмежені фізичні можливості;
- релігія;
- вік;
- клас;
- соціальна нерівність та дискримінація.

У глумачну етичному словнику «толерантність» визначено як «терпимість до іншого світогляду, способу життя, поведінки, звичаїв тощо». Толерантність означає:

- повагу;
- прийняття і правильне розуміння культур інших народів;
- способів самовираження особистості, її самобутності.

А. Асмолова визначає толерантність як невіддільну рису особистості, що визначає її здатність активно взаємодіяти з навколишнім середовищем в проблемних і кризових ситуаціях з метою відновлення нервово-психічного балансу, успішної адаптації, уникнення конфронтації та розвитку позитивних відносин з собою і навколишнім світом. Це визначення розглядає толерантність у широкому діапазоні: від розуміння її як нервово-психічної стійкості до її оцінки як морального імперативу людини [1, с. 10].

Г. Солдатова розуміє толерантність як готовність приймати інших такими, якими вони є. Толерантність в її розумінні не повинна зводитися до байдужості, конформізму, утиску власних інтересів, вона передбачає взаємність і активну позицію сторін. За визначенням Г.У. Солдатової «толерантність – важлива складова життєвої позиції зрілої людини, яка має свої цінності, інтереси та готова при необхідності захищати їх, але водночас поважає позиції й цінності інших» [3, с. 172].

Адже тема толерантності серед молодших школярів та молоді важлива. Люди можуть відрізнятися за зовнішніми ознаками (наприклад, в когось довший ніс, а когось довші ноги), дефектами мови (наприклад, хтось може пискляво розмовляти, а дехто може розмовляти мовою, що вас дратує), за характером (наприклад, флегматик спокійний, стриманий, пасивний, а сангвінік активний, дружній, ініціативний), за соціальним статусом (один походить з багатой родини, інший з бідної) тощо. Таких ситуацій можна перелічувати нескінченно.

Психолого-педагогічні основи виховання толерантності повинні нести позитивний характер і бути доречними. Важливо, щоб при роботі з дітьми педагог чи психолог мав чітке розуміння поняття «толерантність», як правильно донести цю думку до дітей і не погіршити ситуацію, аби не було непорозумінь.

Для формування в учнів психолого-педагогічних умов формування толерантності потрібно:

- враховувати психологічні особливості віку дітей;
- організувати толерантне середовище в колективі;
- впроваджувати в освітній процес форм роботи та методик для виховання толерантності.

Виховання молодших школярів толерантності має бути націлене на протидію негативним впливам, які викликають фобії та відразу, що хтось «не такий як усі». Завдання вчителя – розвивати в молоді здібності до незалежного мислення та критичної оцінки. Таке виховання підкреслює цінність прав людини, які формують належні моральні критерії [2, с. 228].

При формуванні толерантності на уроках «Я досліджую світ» основною метою є:

- набуття уявлень про сьогодення та минуле своєї сім'ї, Вітчизни, до символіки держави;
- ініціативна взаємодія в масових заходах, при святкуванні пам'ятних подій і дат;
- гуманізм;
- сприянню до розуміння гідності людини, важливості життя, прав людини;
- прихильність до роду та свого народу;
- формування здатності захищати свої особисті переконання і визнавати думки інших людей;
- вміти протидіяти проявам нерівноправності, нерівності, нетерпимості;
- виховання екологічно освіченої людини.

У процесі аналізу типових навчальних освітніх програм встановлено, що теми для формування толерантного ставлення до різноманіття на уроках "Я досліджую світ" найбільш доцільні: «Дружній клас», «Земля – наша планета», «Що таке неповторність», «Неповторні та унікальні», «Сам вдома і надворі», «Вчимося слухати», «Гарні манери», «Як висловити прохання», «Що таке конфлікт», «Коли варто поступитися», «Протидія булінгу». Потрібно виховувати толерантне ставлення до різноманіття не тільки на одному уроці, а під час всього освітнього процесу в школі. Цьому сприяють передбачені змістом навчальних програм теми уроків, навчальні проєкти, екскурсії, виховні години. Також, важливо наголосити, що навчання і виховання не обмежується стінами школи, а продовжується і на вулиці, і на гуртках, і особливо в сім'ї.

Толерантність – це нова основа педагогічної комунікації між учителем і учнем, суть якої зводиться до таких принципів навчання, які створюють оптимальні умови для формування культури гідності, самовираження особистості, виключаючи фактор страху перед неправильною відповіддю або дією.

Отже, аналіз навчальних програм початкових класів засвідчує, що формування толерантного ставлення до різноманіття у молодших школярів можливе на уроках "Я досліджую світ". При цьому для вчителя є можливість вибору в подачі матеріалу, методів досягнення результату та в перевірці засвоєних знань. Також цю важливу тему потрібно підіймати не тільки на одному предметі, а й на всіх уроках, позакласних заходах і за межами школи. На сьогодні необхідно прищеплювати культуру толерантності з перших днів навчання в школі, сприяти формуванню особистості, що володіє почуттям гідності та поваги до людей, на основі співпраці й взаєморозуміння.

Список використаних джерел

1. Асмолова А. Г., Солдатова Г. У., Марчук А. В. Искусство жить с непохожими людьми. – Москва, 2009. 311 с.
2. Грива О.А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища : монографія / О.А. Грива. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2015. – 228 с.
3. Солдатова Г.У., Шайгерова Л.А. Психодиагностика толерантности личности – М.: Смысл, 2008. – 172 с.

Науковий керівник: к. п. н., старший викладач Байдюк Н.В.